

Yeni Bir Knidos Amphora Tipi: Küçük Knidos Amphoraları*

Candemir Zoroğlu** - Ertekin M. Doksanaltı***

Öz

Knidos'ta son yıllarda sürdürülen kazı ve araştırmalarda mezar hediyesi olarak mezarlara bırakılmış küçük boyutlu amphoralar tespit edilmiştir. Mezarlarda görülen bu amphoralarla, kent içindeki kazılarda çok nadiren karşılaşılması dikkat çekicidir.

Bu amphoralar uzun silindirik boyunlu, aşağı doğru daralan ovoid gövdelidir. Kaide/dip topaç ya da silindirik görünümüdür. Form özellikleri ile Standart Knidos amphoraları ve üretici Zenon'un ismiyle tanınan Zenon Amphoraları ile yakın benzerlikler göstermektedirler. Ancak küçük boyutları ile bu tip amphoralar hem standart Knidos hem de Zenon amphoralarından ayrılırlar. Ortalama 30cm yüksekliğinde olan bu amphoraların 2,80- 3,30litre kapasiteleri vardır. Form özellikleri ile Standart Knidos amphoraları ve Zenon Amphoralarını model alan bu yeni tip, M.Ö. 3.yüzyılın ortası ile son çeyreğine tarihlendirilmektedir. Bu amphoralar ile ilgili diğer önemli husus da, bu tipin Helenistik mezarlarda ayırt edici bir noktaya yerleştirilmiş olmaları ve sadece birer örnekle temsil edilmeleridir.

Form özellikleri ve boyutları bu amphoraların yeni bir tip olarak tanımlanmalarını gerektirmektedir. Geniş bir coğrafi dağılıma sahip Geç Klasik ve Helenistik Dönem Knidos amphoraları, literatürde iyi tanımlanmış olmalarına rağmen daha önceki çalışmalarda rastlanılmayan ve tanınmayan Knidos üretimli küçük boyutlu

* Söz konusu çalışma, Selçuk Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) birimi, 19401094 numaralı 'Knidos II. Teras'ın Batısı Kazı ve Araştırması' ve 13401034 numaralı 'Knidos Nekropol Alanı Mezar Tiplerinin Sınıflandırılması' başlıklı projelerin konusu ile ilgili olup, ilgili birimce desteklenmiş olup, 30.09.2013 tarihli ve 2013/5387 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Selçuk Üniversitesi adına sürdürülen Knidos Kazı ve Araştırmaları kapsamında hazırlanmıştır. Knidos Antik Kenti kazı, restorasyon ve koruma - onarım çalışmaları T.C. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu tarafından desteklenmektedir.

** Dr., Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara/TÜRKİYE, candemir.zoroglu@kultur.gov.tr
ORCID: 0000-0002-9000-8591 DOI:

*** Prof. Dr. Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Konya/TÜRKİYE, Ertekin96@selcuk.edu.tr ORCID: 0000-0003-3625-7812

Makale Gönderim Tarihi: 07.09.2019 – Makale Kabul Tarihi: 09.01.2020

amphoralar bu çalışmada yeni bir tip olarak değerlendirilecektir. Bununla birlikte sadece form özellikleri ile değil, aynı zamanda mezarlarda tek örnekle bulunmaları dikkate alınarak, bu yeni tipin mezar hediyesi ve fonksiyonu bakımından da bir inceleme yapılarak küçük amphoraların, Knidos amphora üretimi içindeki yerleri açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Knidos, Amphora, Zenon, Mezar.

A New Type of Knidos Amphora: Small Knidos Amphorae

Abstract

During the excavations and researches carried out in Knidos recently, small amphorae have been found which were left to the graves (presumably) as grave goods. It is noteworthy that such amphorae found in the graves have rarely been encountered during excavations within the city.

These amphorae have a long cylindrical neck and a downwardly narrowing ovoid body, with Base / bottom spinning top or cylindrical appearance. The form features show similarities with the Standard Knidos amphoras and the Zenon Amphoras, as named after its producer Zenon. However, with their small size, this type of amphora is different from both Standard Knidos and Zenon Amphorae. These 30 cm-high amphorae have 2.80 - 3.30 liter capacity. This new type, which resembles Knidos amphorae and Zenon Amphorae in model with its characteristics, of shape would be dated to the middle and last quarter of the 3rd century BC. Other important aspects of these amphoras are that they are placed at a distinctive point in the Hellenistic tombs and represented by only one example.

Their characteristics of shape and dimensions require that these amphoras should be defined as a new type. Even though the Late Classical and Hellenistic Knidos amphorae with a wide geographical distribution are very well described in the literature, this small sized Knidos production amphorae which are hitherto undiscovered will be considered as a new type in this study. Therefore, this new type will be analyzed not only for its features of shape, but the place of little amphorae within the Knidos amphorae production will also be explained. This will be done by way of examining it as a grave good and its function as well as taking into account that they have been found in the graves as a single example.

Keywords: Knidos, Amphora, Zenon, Grave.

Giriş

Antik kaynaklar ve arkeolojik veriler Knidos'un antik dönemde önemli bir şarap üretim ve ihraç merkezi olduğunu göstermektedir. Knidos'un ünlü tatlı şarabı 'protropum', Plinius (Plin. N.H. 14, 9.1) tarafından üretim yoluyla birlikte övgüyle anlatılmıştır. Antik kaynakların bahsettiği deniz suyu katılmış Knidos şarabı (Strabon 14, 1.15; Ath. Deip. 1.3, 2.67) belki de ucuz olduğu için çok talep görmüştür¹. Bu yoğun talebe bağlı olarak şarabın transportunda kullanılan Knidos orijinli amphoralara, Akdeniz Havzasında birçok merkezde sıklıkla rastlanmaktadır².

Günümüzde olduğu gibi antik dönemde de Knidos'un yer aldığı Datça Yarımadasında zeytinyağı üretimi de yapılmaktadır. Antik dönemde zeytinyağı, şarap üretimi ve ihracatına yönelik kentin hinterlandında, ihtiyaca bağlı olarak çok miktarda amphora üretim atölyesi faaliyet göstermiştir.

Datça Yarımadasında sürdürülen arkeolojik kazı ve yüzey araştırmalarında tespit edilen amphora üretim atölyeleri³, Knidos'un amphora üretiminin M.Ö. 6.yüzyıldan, M.S. 7.yüzyıla dek uzanan geniş bir periyotta sürdürüldüğünü göstermiştir⁴.

Gerek karakteristik form ve fabrik özellikleri gerekse de M.Ö. 4. yüzyıl sonu 3. yüzyılın başından⁵, M.S. 1.yüzyılın başlarına dek mühürlenmiş olmalarıyla Kni-

- 1 Carolyn G. Koehler, Malcom.B. Wallace, "Knidian Amphora Chronology, Pergamon to Corinth", *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean*, Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens, September 26- 29, 2002, (J. Eiring, J. Lund Editörler), Copenhagen 2004, ss. 163-165, fig. 1- 3.
- 2 Erkan Alkaç, "Knidos Kazılarında Bulunan Amphora Mühürleri Üzerine İlk Değerlendirmeler", *Arkhaia Anatolika*, S.2, (2019), s. 89.
- 3 Numan Tuna, "Ionia ve Datça Yarımadası Arkeolojik Yüzey Araştırmaları, 1985-1986", *Araştırma Sonuçları Toplantısı 5/1*, (1987), ss. 303-357; Numan Tuna, "Datça Yarımadası Arkeolojik Yüzey Araştırmaları, 1987", *Araştırma Sonuçları Toplantısı 6*, (1988), s. 141-158; Jean Yves Empereur, "Producteurs d'amphores dans les ateliers de Reşadiye (Péninsule de Datça)", *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Ankara, c.VI, (1988), ss. 159-163; Numan Tuna, "Datça Yarımadası'nda Hellenistik Dönem Amphora Üretim Merkezler", *10. Türk Tarih Kongresi*, 22- 26 Eylül 1986, I. Cilt, Ankara, (1993), ss. 356- 371; Numan Tuna, Jean Yves Empereur, "Datça/Reşadiye-Kiliseyanı Antik Seramik Atölyeleri Kazısı, 1989 Kampanyası", *Kazı Sonuçları Toplantısı 12/1*, (1991), ss. 155-179
- 4 Ersin Doğer, *Antik Çağ'da Amphoralar*, İzmir 1996, s. 92; Numan Tuna, Jean Yves Empereur, Maurice Picon, Ersin Doğer, "Rapport Préliminaire de la Prospection Archéologique Turco-Française des Ateliers d'amphores de Reşadiye-Kiliseyanı, sur la Péninsule de Datça", *Anatolia Antiqua/Eski Anadolu. Varia Anatolica 1*, (B. Remy Editör), Paris, (1987), s. 48; Tuna, Amphora Üretim Merkezleri s. 356.
- 5 Numan Tuna vd., "Ateliers d'amphores de Reşadiye-Kiliseyanı", s. 48; Numan Tuna, Jean Yves

dos amphoraları⁶ kolaylıkla tanınmaktadır.

Başlangıç aşamasında Knidos'ta badem ağzılı, ovoid gövdeli ve halka kaideli amphoralar⁷ üretilirken, M.Ö. 4.yüzyılda mantar ağzılı, kısa ve silindirik boyunlu, ovoid gövdeli, içi oyuk yüksek kaideli amphoralar⁸ yaygınlaşmıştır. Knidos'ta M.Ö. 3.yüzyılın ilk yıllarında üretilen amphoraların boyun, gövde ve kaide formlarında büyük bir değişiklik olmamakla birlikte mantar ağız formu yerini dar bir banda bırakmıştır⁹.

Akdeniz havzasına yayılmış Knidos'un iyi tanınan amphoraları, M.Ö. 4.yüzyıla tarihlendirilen mantar ağzılı amphoralar ve M.Ö. 3.yüzyıldan itibaren görülen yuvarlak ya da bant ağzılı, plastik halka eklentili dipli amphoralar olmak üzere iki ana tipe ayrılmıştır¹⁰.

Knidos'ta M.Ö. 6.yüzyıldan M.Ö. 3.yüzyılın başlangıcına dek üretilen amphoraların form karakteristiği açıkça dönemsel ve bölgesel özelliklere göre şekillenmiş gibi gözükmektedir. Bu dönemde Batı Anadolu ve Ege Adalarında üretilen amphoralar ile Knidos amphoraları benzer form özellikleri gösterirler¹¹. Ancak M.Ö. 3.yüzyılın 2.çeyreğinde Knidos amphoraları karakteristik özelliklerini kazanmışlardır. Bu süreçte Knidos atölyeleri kendi özgün karakteristik özellikleriyle birlikte standart formlarını oluşturmuşlardır¹²;

Empereur, Ersin Doğer, Armand Desbat "Rapport sur la Première Campagne de la Fouille Franco-Turque de Reşadiye (péninsule de Cnide) – juillet 1988", *Anatolia Antiqua, Tome 1*, 1991), s. 39

6 Virginia Grace, Savvatanou Pétropoulakou, "Les Timbres Amphoriques Grecs", *L'ilot de la maison des comédiens, Délos XXVII*, Paris, 1970, s. 286; Virginia Grace, "The Middle Stoa Dated by Amphora Stamps", *Hesperia 54/1*, (1985), s. 31; Jean Yves Empereur, Antoninette Hesnard, *Les Amphores Hellénistiques, Céramiques Hellénistiques et Romaines II*, Paris 1987, ss. 20-21; Ahmet Kaan Şenol, *Commercial amphorae in the Graeco-Roman Museum of Alexandria*, 2018, ss. 395- 396.

7 Ahmet Kaan Şenol, *Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları*, Ankara, 2003, s. 34; Ahmet Kaan Şenol, *Taşucu Arslan Eyce Amphora Müzesi*, Mersin, 2009, s.126

8 Ersin Doğer, *Antik Çağda Amphoralar*, İzmir 1991, s. 92

9 Jean Yves Empereur, Numan Tuna, "Zénon de Caunos et L'Épave de Serçe Limanı", *Bulletin de Correspondance Hellénique, c. CXII*, Paris, (1988), s. 345, Fig. 4b-c; Ahmet Kaan Şenol, *Knidos Amphoralarında (İ.Ö. 3. yüzyıl.) Monogram Mühürler*, İzmir, 1995, s. 2; Ahmet Kaan Şenol, *Marmaris Müzesi*, 2003, s. 35

10 Sergey Ürbeviç Monachov, "К Типологии Книдских Амфор IV–II вв. до н.э., Боспорский Феномен", *Греческая Культура На Перииферии Античного Мира*. Спб.= Изд-Во Гос. Hermitage, 1999, ss. 161-172.

11 Şenol, *a.g.e.*, s. 395.

12 Virginia Grace, "Some Amphoras from a Hellenistic Wreck", *Recherches sur les Amphores Grecques. Actes du Colloque International Organisé par le Centre National de la Recherche Scientifique*, L'Univer-

Standart Knidos amphoraları yuvarlatılmış ve dışa çekik ağızlı, yüksek silindirik boyunlu ve ovoid gövdelidir. Boyun, ağzın biraz altında, dışa hafif şişkinlik yapar. Kulplar, üstte boynun hafif şişkinlik yaptığı bu noktada boyuna bağlanır. Kulplar altta uçlarında, omuza dikey olarak birleşirler. Kulplar yüksektir ve oval kesitlidir. Ancak bu amphoraların en karakteristik özelliği kaide/dipte görülmektedir. Kaide/dip, etrafı plastik halka/bilezik eklentili içi dolu küt ya da sivri uçlu topaç görünümündedir.

Boyun, gövde yapısında daralıp incelmeler, kaide/dipte kısalıp uzamalar ya da küt uçtan sivri uca değişiklikler olmakla birlikte M.Ö. 3.yüzyıldan M.S. 3.yüzyıla dek Knidos amphoraları, bu genel karakteristik özelliklerini korumuşlardır¹³. Özellikle halka eklentili kaide/dip Knidos amphoralarının en ayırt edici özelliği olmuştur. Bu nedenle Knidos orijinli amphoralar için form özellikleri doğrultusunda ‘standart’ ifadesi, bu çalışmada genel form özellikleri ile yukarıdaki tanımlamaya uyan amphoralar için özellikle kullanılmıştır.

M.Ö. 3.yüzyılın 2.çeyreğinde meydana gelen bu standart form, M.Ö. 1.yüzyıla devam eden süreçte uzayıp incelmıştır¹⁴. Standart formda genel karakteristik görünümde büyük bir değişiklik olmamakla birlikte, incelmeye bağlı olarak amphoraların kapasitesi azalmıştır. V. Grace, Knidos amphoralarının İ.Ö. 3.yüzyıl başlarında yaklaşık 40 litre olan kapasitelerinin, M.Ö. 2. yüzyıl sonlarında yaklaşık olarak 31 litreye düştüğünü belirlemiştir¹⁵.

Arkeolojik verilere göre şarap üretim ve ihracatında, Knidos’un Akdeniz pazarında belirgin bir pazar payına sahip olduğu Helenistik Dönem, aynı zamanda Knidos amphoralarının form gelişimini tamamladığı ve yerel karakteristik görünümlerini oluşturan standart forma ulaştığı süreç olarak da kabul edilebilir. Bu süreçte Knidos amphoralarının en önemli ayırt edici özelliği etrafı plastik halka/bilezik eklentili içi dolu küt ya da sivri uçlu kaide/dipleridir. Diğer bir önemli özellik de amphoraların boyunlarında ve gövde profilinde gözükmektedir. Boyun, ağız kenarının hemen altında hafif dışa şişkinlik yaparken gövde ovoid bir profil

sité de Rennes II et L'École Française D'Athènes, 10-12 Septembre 1984, Athènes, (J.-Y. Empereur – Y. Garlan, editör), BCH Suppl. 13, Atina, (1986), s. 554, nr. 1-2; Carolyn G. Koehler, Malcolm B. Wallace, “The Hellenistic Shipwreck at Serçe Limanı”, *American Journal of Archeology*, Vol.91, No 1, (1987), s. 51, Fig. 26; Monachov, *a.g.e.*, ss. 164- 165.

13 Şenol, *a.g.e.*, ss. 395-396, nr. 331- 340.

14 Virginia Grace, *Amphoras and the Ancient Wine Trade, Excavations of the Athenian Agora*, No 6., Princeton - New Jersey 1979, Fig. 54.

15 Virginia Grace, “Standard Pottery Containers of the Ancient Greek World”, *Hesperia Supplements*, Vol. 8, (1949), s.180.

çizmektedir. Bu form karakteristiği M.Ö. 3.yüzyıl Knidos amphoralarının standart özelliklerini oluşturmaktadır.

Knidos amphoralarının M.Ö. 3.yüzyıl standart formunu en iyi temsil eden örnekler, M.Ö. 3.yüzyılın ikinci çeyreğinin başlarına tarihlendirilen Serçe Limanı Batığında bulunan üretici Zenon'un mührünü kulplarında taşıyan Zenon Amphoralarıdır¹⁶.

1. İsimlendirme: 'Küçük Knidos Amphoraları'

Son yıllarda Knidos'ta sürdürülen arkeolojik kazılarda, Knidos'un M.Ö. 3.yüzyıldaki standart amphoraları -özellikle de Zenon Amphoraları- ile yakın benzerlikler gösteren ancak küçük boyutlu amphoralar bulunmuştur. form benzerliğine karşın, bu amphoralar, standart Knidos amphoraları ile boyutlarına göre 'Büyük/*large*' ve 'Küçük/*small*' olarak iki gruba ayrılan Zenon Amphoralarından, belirgin olarak çok daha kısa ve küçüktür. Bu amphoralar, Zenon Amphoraları, 'Küçük/*small* tipin'¹⁷ yarısından ancak biraz uzundur. Dolayısıyla bu amphoralar, kısa ve küçük boyutlu olmaları ile Zenon ve standart Knidos amphoralarından ayrılmaktadırlar. Helenistik dönem için Knidos amphoraları için standart olan mühürleme sisteminin, bu küçük amphoralarda eksik oluşu diğer bir önemli ayırt edici husustur.

Standart Knidos Amphoraları ile olan form ve fabrik benzerlikleri ve küçük boyutları nedeniyle bu yeni tip amphoralara 'Küçük Knidos Amphoraları' adı verilmiştir.

Bu küçük amphoralar, Zenon Amphoraları ile yakın benzerlikler göstermekle birlikte, üretici Zenon ve atölyesi ile alakalı değildir. Ancak M.Ö. 3.yüzyıl standart Knidos amphoraları ile Zenon Amphoralarının form karakteristiği bakımından bu tip için model olduğu anlaşılmaktadır.

Bu yeni tip amphoralar, Knidos'ta gerek 1970'li yıllarda¹⁸ gerekse de son yıllarda¹⁹ nekropol alanında sürdürülen kazı ve araştırmalar sırasında mezarlarda bu-

16 Koehler, Wallace, a.g.m., ss. 49- 57.

17 Koehler, Wallace, a.g.m., ss. 54- 55, tablo 2, fig. 27 (sağ).

18 Iris C. Love, A Brief Summary of Excavations at Knidos 1967-1973, *The proceedings of the Xth Int. Congres of Classical Archaeology*. Ankara - İzmir 1973, Ankara 1978, ss. 1127- 1128, fig. 4.

19 Doksanaltı, Sevmen, Karaoğlu, Erdoğan., Özgan, "Knidos Kazı ve Araştırmaları: 2012-2013", *36. Kazı Sonuçları Toplantısı 2*, Ankara, (2014), ss. 518- 525, Fig. 1- 6.

lunmuşlardır. Anlaşılacağı üzere bu küçük amphoralar mezarlara, mezar hediyesi olarak bırakılmıştır.

Akdeniz Havzasındaki birçok merkezde çok sayıda Knidos orijinli amphora bulunsa da bu tipe Knidos dışındaki merkezlerde çok nadir olarak rastlanılmıştır²⁰. Diğer dikkat çekici husus da bu tip amphoraların Knidos'ta genelde mezarlarda bulunmuş olmasıdır. Kent içindeki kamusal ya da özel konut kazılarında bu tip ile karşılaşılmasıdır. Form özellikleri, boyutları ve buluntu kontekstlerinden dolayı Knidos Amphora üretimi içinde, bu form özel bir tip olarak değerlendirilmelidir.

2. Fabrik

Bu amphoraların üretiminde kullanılan kil, Knidos'un uzun amphora üretiminde kullanılan kilden farklı değildir. Kil iyi pişirilmiş, sert dokulu, kırmızımsı kahverengi, açık kızıl (MUNSELL 2.5 YR 6/4, *light reddish Brown*; 2.5 YR 6/6, *light red*) rengindedir. Kil, ince kum tanecikli, yer yer kireç parçacıklıdır. Kil az miktarda mika katkılı olup, yüzeyinde gümüş veya altın mika içeriği kısmen parıldamaktadır.

Amphoraların tümünde çok ince uygulanmış açık kırmızımsı kahverengi (MUNSELL 2.5YR 7/4 *light reddish Brown*; 7.5YR 7/4 *light reddish brown*) astar görülmektedir.

Bu amphoraların *fabrik* özellikleri standart Knidos amphoraları ya da Zenon Amphoralarından farklı değildir²¹. Ancak kil ve astar, nitelik ve işçilik bakımından daha kaliteli gözükmektedirler.

3. Ölçüler ve Kapasite (Tablo 1)

Amphoraların boyları 29.7- 35cm arasındadır. Karın/omuz genişlikleri 16-19.4cm, ağız genişlikleri 6- 8.6cm arasında değişmektedir. Boyları standart Knidos amphoralarının yarısından daha kısadır.

Bu amphoraların sıvı kapasiteleri 2.80- 3.30litre arasındadır. Bu ölçü yaklaşık olarak 1 *Attic chousa* (3.27litre) denk gelmektedir.

20 Knidos dışında şimdilik bilinen Küçük Knidos Amphora tipine giren tek örnek İskenderiye'de bulunmuştur: Şenol, *a.g.e.*, s. 399, nr.331.

21 Koehler, Wallace, a.g.m., s. 50.

4. Form özellikleri ve Analoji

Bu amphoralar, ucu yuvarlatılmış dışa çekik ağız kenarlıdır. Boyun yüksek ve silindirik. Boynun iç kısmında, ağız kenarının altında dışa doğru hafif şişkinlik görülmektedir. Boynun dış yüzünde, kulpların üst bağlantı noktalarının hemen altında ya da aynı hizada yatay sığ bir yiv istisnasız her örnekte görülür. Gövde aşağı doğru daralan ovoid formudur. Omuzdan gövdeye geçişte belli belirsiz bir karina vardır. Ancak bazı örneklerde omuzdan gövdeye geçiş yumuşak ve yuvarlatılmıştır.

Kulplar ağız kenarının altından omuza dikey bağlantılıdır. Kulplar ağız altından başlayıp, gövde genişliğinde zemine paralel devam ettikten sonra, yuvarlatılmış bir keskin dönüşle aşağı dikey indirilmiş ve omuz geçişine bağlanmıştır. Kulplar oval kesitlidir.

Bu tipin karakteristik özelliği kaide/dibinde görülmektedir. İki farklı kaide/dip düzenlemesi vardır. İlki plastik halka eklentili, sivri uçlu topaç görünümüdür. Diğeri yine plastik halka çevrili, düz ya da küt uçlu silindirik, kum saati formudur.

Bu küçük boyutlu amphoralar, genel form özellikleri ile benzerlik gösterdikleri standart Knidos ve Zenon grubu amphoraların küçük versiyonları olarak değerlendirilmelidir. İskenderiye buluntularını içeren çalışmada A.K. Şenol, küçük boyutlu amphoraların Knidos dışındaki şimdilik tespit edilen tek örneğini değerlendirirken bu amphorayı, Küçük Ölçekli Knidos Amphorası ve Zenon Grubu amphoraların versiyonu olarak tanımlamıştır²².

Bu genel form özellikleri tüm örneklerde görülmekle birlikte boyun, gövde ve kaide/dip şekillendirilmesine göre bu küçük amphoralar üç alt tipe değerlendirilmelidir.

Küçük Knidos Amphoraları Tip A (Nr. 1- 4): Bu amphoralar, form özellikleri ile Zenon Amphoraları ya da standart Knidos amphoralarının²³ neredeyse tam bir kopyası gibidir. Dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarı, aşağı daralan ovoid gövde, belli belirsiz karinalı omuz geçişi ve halka eklentili uzun sivri dip Zenon amphoralarının tekrarı gibidir. Zenon amphoralarında görülen boyundaki yatay sığ yiv bu amphoralarda da görülmektedir. Bu amphoralar 33- 35cm uzunluğundadır.

Ancak boyutu dışında, boynunun gövdeye göre biraz daha kalın ve kısa olması ile Zenon amphoralarından kısmen ayrılmaktadır. Anlaşılabacağı üzere bazı farklılıklar

²² Şenol, *a.g.e.*, s. 399, fig. 331.

²³ Koehler, Wallace, *a.g.m.*, ss. 50- 52.

haricinde Knidoslu ustalar bu tipte, standart Knidos amphora formu ya da Zenon Amphoralarının küçük ölçekli bir modelini üretmişlerdir.

Küçük Knidos Amphoraları Tip B (Nr. 5- 7): Genel form özellikleri ile standart Knidos ya da Zenon Amphoralarının küçük modeli şeklindedir. Bu amphoralar 29.7-30.8cm uzunluğundadır.

Gövdeye göre biraz daha kalın ve kısa boyun formu ile standart Knidos amphoraları ya da Zenon Amphoralarından ayrılmaktadır. Ancak bu tipi Zenon/standart Knidos Amphoraları ile diğer Küçük Knidos Amphoraları Tip A grubundan ayırt eden en önemli fark kaide/dibinde görülmektedir. Bu küçük amphoralarda halka eklentili, sivri kaide/dip yerine, yine halka eklentili ancak kısa ve uç kısmı düz oturma yüzeyli, silindirik formlu kaide/dip tercih edilmiştir. Kaide/dibin silindirik gövdesi orta kısımda daralırken, uca doğru hafifçe dışa açılarak genişlemektedir.

Aslında bu kaide/dip, standart Knidos ya da Zenon Amphoralarından çok Rodos Karşıyaka'sında (*Rhodian Peraia*) üretilen Hieroteles Amphoralarında²⁴ görülmektedir. Üretici Hieroteles, standart Knidos amphoralarında görülen plastik halka eklentili amphora diplerini anımsatan, çevresi plastik bir halka çevrili silindirik ya da kısa konik dipleri tercih etmiştir. Standart Knidos amphora diplerinden esinlenerek yaratılan bu dip, M.Ö. 270- 225 arasında kullanılmıştır²⁵. Benzer amphora dipleri çok yaygın olmamakla birlikte bazı merkezlerde tespit edilmiştir²⁶.

24 Jean Yves Empereur, Numan Tuna, "Hiérotélès, Potier Rhodien de la Pérée", *Bulletin de Correspondance Hellenique*, c. CXIX, Paris, (1989), ss. 277-299; Ersin Doğer, "Rodolu Çömlekçi Hieroteles", *Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi* II, (1994) s. 207; Doğer, a.g.m. ss. 243-244; Doğer Ersin, Şenol Ahmet Kaan, "Rhodos Peraias'ında iki Yeni Amphora Atölyesi", *Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi* IV, 1996, s. 69, Fig. 16.

25 Doğer, a.g.m., s. 195; Doğer a.g.m., ss. 243-244; Doğer, Şenol, a.g.m., s. 195; Gonca Cankardeş-Şenol, *Klasik ve Hellenistik Dönem'de Mühürlü Amphora Üreten Merkezler ve Mühürleme Sistemleri*, İstanbul 2006, s. 66.

26 Crişan Muşeteianu , Niculae Conovici , Apostol Atanasiu, "Contribution au problème de l'importation des amphores Grecques dans le Sud-Est de la Munténie", *Dacia- Revue d'archéologie et d'histoire ancienne*, nr. 22, 1978, s. 182-183, 196, fig. 3-5; Empereur, Tuna, a.g.m., s. 283, fig. 8.g-j; Mustafa Bulba, *Kaunos Tapınak Terasından Ele Geçen Amphora Dipleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya 1994, levha. 10-16; Ahmet Kaan Şenol, Ercan Aşkın, "Amphoralar Işığında Kentin Ticari İlişkiler", *Dağlık Kilikya'da Bir Antik Kent Kazısının Sonuçları Nagidos*, Antalya, 2007, s. 256, nr. 30; Ahmet Kaan Şenol, Sophia Waltz, "Oyuklu Tepe – Reconstruction and Context Analysis of a Hellenistic Press Installation in the Survey Territory of Bybassos on the Carian Chersonesos", *Antik Çağda Anadolu'da Zeytinyağı ve Şarap Üretimi, Uluslararası Sempozyum Bildirileri*, İstanbul, 2010, Fig. 3b; Erkan Dündar, *Patara Kazılarında Ele Geçen (1989- 2010 Yılları) Arkaik, Klasik ve Hellenistik Dönem Ticari Amphoralar ve Amphora Mühürleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi,

Küçük Knidos Amphorası Tip B grubunun kaide/dipleri, Hioreteles'in amphoralarının kaide/dipleri ile aynı stilde üretilmiş olsa da gerek ağız gerekse gövde formları birbirlerinden tamamen farklı görünümüne sahiptir.

Anlaşılabacağı üzere Knidoslu ustalar standart Knidos amphora formunun ağız, kulp ve gövde şekli ile Hieroteles'in amphora kaide/diplerinin benzerlerini birlikte yorumlayarak küçük ölçekli bu formu yaratmıştır.

Küçük Knidos Amphoraları Tip C (Nr. 8-9): Ağız formu, kulp şekillendirilişi, boyunun iç kısmının ağız kenarı altında dışa şişkinlik yapması, boyunda görülen yatay sığ yiv ve uzun silindirik boyun Zenon Tipi Amphoraların tekrarı şeklindedir. Bu amphoralar 30.5- 30.8cm uzunluğundadır.

Özellikle boyunun gövdeye oranındaki uzunluk ve incelik ile bu tip, Küçük Knidos Amphoraları Tip A ve B formlarına göre Zenon Tipi Amphoralara daha yakındır. A ve B tiplerine göre bu tipin alt gövdesi daha dar ve daha keskin ve gergin bir diyagonal profile sahiptir. Bu tipin alt gövde profili de Zenon Tipi Amphoraların özellikle Küçük/*Small* versiyonuna²⁷ daha çok benzemektedir.

Gerek boyunun daha ince ve uzun olması gerekse de alt gövdenin daha dar ve keskin bir diyagonal hatta sahip olması bu tipe, diğer iki küçük amphora tipine göre daha ince ve zarif bir görünüm kazandırmıştır.

Ölçüleri yanında bu formu standart Knidos ve Zenon amphoralarından ayırt eden temel unsur, dip düzenlemesinde görülmektedir. Bu formda, standart Knidos Amphoralarında görülen uzun sivri dip yerine, Tip B formundaki gibi Hioreteles amphoraları stilinde dip tercih edilmiştir. Tip C amphoraların kaide/dipleri, plastik halka eklentili, küt uçlu ve silindirik formudur. Ucun, oturma yüzeyi çok hafif dışbükey/konveks görünümlüdür.

Küçük Knidos Amphoraları Tip B ve C gruplarında benzer kaide/dip kullanılmıştır. Bununla birlikte, C tipinin dipleri, alt gövdeden kaide/dibe geçişte sığ bir yiv olması ve plastik halkanın daha ince düzenlenmiş olması ile B tipinin daha masif görünümlü kaide/diplerinden ayrılmaktadır. Bu formda kaide/dipler daha ince düzenlenirken, alt kenarlarda oturma yüzeyi dışa daha fazla açılmaktadır. Bu

Antalya 2012, Hi.3-9, s. 79,465- 466, levha 31; Nadia Aleotti, "Rhodian Amphoras from Butrint (Albania): Dating, Contexts and Trade", *Journal of Hellenistic Pottery and Material*, Band 2 (2017), s. 9, fig. 6.2.

27 Koehler, Wallace, a.g.m., fig. 26 HW A 8, Fig. 27; Monachov a.g.m., s. 166, fig. 8.2; Monachov, a.g.e., levha 75.3

özellik diplere kum saatini anımsatan bir görünüm kazandırmaktadır.

Bu formda Knidoslu ustalar, özellikle Zenon Amphoralarının Küçük/*Small* versiyonunun boyun ve gövde şekli ile Hieroteles'in amphora diplerinin benzerlerini kullanarak, bu küçük boyutlu amphora tipini yaratmışlardır.

5. Küçük Knidos Amphoralarının Buldukları Kontekstler

İfade edildiği üzere bu amphoralar mezarlarda bulunmuştur. Ancak bu amphoraların cidar kalınlıkları, fabrik özellikler, standart amphoralar ile aynı ya da benzerdir. Bu nedenle Knidos'ta diğer alan kazılarında bulunan amphora parçalarının, bu tipe ait olup olmadığını söylemek kolay değildir. Mezarlarda tüm ya da parçalar halinde ama birlikte bulunmuş olmaları, bu tipin tanımlanabilmesini sağlamıştır.

Prof. I.C. Love başkanlığında sürdürülen kazılar sırasında 1969 yılında şehir surlarından yaklaşık 4km doğuda, Nekropol alanında, seramik buluntularıyla belirlenmiş bir grup kaya oygu mezarı bulunmuştur²⁸. Kazı günlüklerinden anlaşıldığına göre bu alanda tespit edilen ve aynı döneme tarihlendirilen kaya mezarları uzun dörtgen formlu üstleri plakalar ile kapatılmış sanduka tipi mezarlardır. Mezar tipi ve mezar hediyeleri bakımından mezarlar büyük ölçüde birbirinin tekrarı gibidir. Mezarlarda ölü için bırakıldığı anlaşılan içinde yiyecek bulunan çark yapımı kase ve tabaklar bulunmuştur. bunların yanı sıra neredeyse istisnasız olarak mezarlara bir kandil, birkaç tane küçük kase ve tabak, bir guttus ve birer olpe bırakılmıştır. Bunlar iskeletin hemen yakınına iç içe ve yan yana birlikte grup oluşturacak şekilde yerleştirilmiştir.

Bu mezarlarda dikkat çeken diğer bir husus da mezarların tümüne bu kapların dışında birer tane de küçük boyutlu amphora bırakılmış olmasıdır. Genelde amphoralar diğer mezar hediyelerinden biraz daha ayrı bir noktaya bırakılmıştır. Knidos'ta Amerikalı arkeologlar tarafından 1969 yılında bulunan bu mezarlardaki amphoralar ile ilgili bir yayın ya da ayrıntılı bir tanımlamam yapılmamış olsa da Kazı günlüklerinden amphoraların mezarların neresine yerleştirildikleri ile ilgili bazı önemli bilgiler mevcuttur:

Kazı günlüklerine göre Mezar 3'te mezar hücresinin güney köşesindeki kapatma

28 Kazı günlüklerine göre bu alanda 11 adet mezar tespit edilmiştir. Ancak bu mezarlardan sadece bir tanesi kısmi olarak yayınlarda tanıtılmıştır; Iris Love, "A Preliminary Report of the Excavations at Knidos", *American Journal of Archeology* Vol. 74 No 2. 1969, s. 153; Love, a.g.m., s. 1127; Patrica Kögler, *Feinkeramik aus Knidos vom mittleren Hellenismus bis in die mittlere Kaiserzeit (ca. 200 v.Chr. bis 150 n. Chr)*, Wiesbaden 2010, s. 63

taşının hemen arkasına iç içe tabak ve kaseler, bir olpe ve bir kandil bırakılmıştır. Kuzeydoğudaki bu grubun biraz uzağında kırık bir amphora bulunduğu ifade edilmiştir.

Kazı günlüklerine göre Mezar 5'te mezar hücreninin batı ucunda bir tabak, üç kase bulunmuştur. Bu gruptan uzakta mezar hücreninin ortasına doğru bir amphora bırakıldığı günlüklere yazılmıştır.

Kazı günlüklerine göre Mezar 6'da bir tabak, iki kase, bir testi ve bir kandil bulunmuştur. Mezarın ortasında iskeletin bacaklarının yakınında bir amphora bulunduğu not edilmiştir.

Kazı günlükleri ile yapılan yayınlara göre Mezar 10'da güneydeki kapatma plakasının hemen arkasında, iskeletin ayakucunda tabak, kase, askos ve kandil bulunmuştur. Bu gruptan biraz uzakta iskeletin dizi hizasına bir amphora (Kat. Nr. 6) bırakılmıştır²⁹.

Knidos'ta 1967- 77 yılları arasında kazı ve araştırmaları sürdüren Amerikalı arkeologların kazı defterleri ve raporlarına göre 1969 yılı Nekropol kazılarında tespit edilen 11 mezarın her birinde de birer amphora bulunmuştur. Amphoraların tümünün de küçük boyutlu olduğu yine kazı defterlerinde belirtilmektedir. Kazı defterlerine göre Mezar 3, 5, 6 ve 10'da bulunan amphoralar mezar içindeki diğer mezar hediyelerinden biraz uzağa bırakılmıştır.

Ancak bu dört mezar dışında diğer mezarlarda amphoraların nasıl yerleştirildiği ile ilgili kazı defterlerinden herhangi bir veriye ulaşılamamıştır. Ayrıca hangi mezardan hangi amphora (Kat. Nr. 2, 3, 4) çıkmış olduğu da açık değildir³⁰.

Ancak elde edilen verilere göre tüm mezar hediyeleri birlikte bir grup oluşturacak şekilde kümelenmişken, amphoraların, kümenin biraz uzağında tutulduğu anlaşılmaktadır. Her bir mezara sadece bir amphora bırakılmıştır. Mezarlar içindeki diğer seramik buluntular M.Ö. 3.yüzyılın ortalarına ve sonlarına tarihlendirilmektedir³¹.

29 Love, a.g.m., ss. 1127-1128, fig. 4.

30 Amerikalı arkeologların kazı arşivi ve kazı defterlerinin ne yazık ki ancak bir bölümü silik kopyalar halinde günümüze ulaşabilmiştir. Bu çalışmaların envanterlerinin açık olarak yazılmaması ve ABD'li arkeologların depolama sistemindeki eksiklikler nedeniyle, Knidos ve Bodrum Sualtı Müzesi depolarında saklanan Knidos buluntuları arasında 1969 yılı nekropol kazılarında açığa çıkartılan kaya mezarların buluntu envanteri ancak kısmen belirlenebilmiştir: Kögler, *a.g.e.*, s. 64, dipnot 187.

31 Love, a.g.m., s. 153; Kögler, *a.g.e.*, s. 64, 80.

Prof. Dr. R. Özgan başkanlığında sürdürülen kazılar sırasında 2004 yılında, nekropol alanı içinde, Knidos'a ulaşan karayolunun beşinci kilometresinde, yolun kuzey kenarında yan yana üç adet kaya oygu mezar bulunmuştur. Her üç mezar da kayaya oyulmuş, uzun dörtgen formlu, üst kısımları taş plakalar ile kapatılmış sanduka tipi mezardır. İnce uzun dörtgen mezarlar ortadan bir taş örgü ya da taş bloklar ile ikiye bölünmüştür. Böylece her bir mezar iki bölümlü mezar hücreesine sahip olmuş ve her iki bölüme de gömü yapılmıştır³². Mezarların arka hücreleri kayaya oyulmuş tonoz formlu, ön kısımları ise yine kayaya oyulmuş ama üstü açık dörtgen sanduka/tekne formludur. Üstleri üç adet taş plaka ile kapatılmış.

Mezar tipleri ve mezar hediyelerine göre bu üç mezar da 1969 yılında Amerikalı arkeologlar tarafından bulunan mezarlar ile yakın benzerlikler göstermektedir. Bu mezarlarda da ölü için bırakılmış, içinde yumurta ve zeytin bulunan bir kase ve içindeki tavuk kemikleri dağılmış durumda bir tabak bulunmuştur. İçinde yemek bulunan kase ve tabaklar dışında iç içe yerleştirilmiş kase ve tabaklar ile guttus, olpe, birer kandil ve unguentarium gibi mezar hediyeleri açığa çıkartılmıştır³³ (Resim 1).

1969 yılı mezarlarına benzer şekilde bu mezarlarda da küçük boyutlu amphoralar ile karşılaşmıştır.

N1 Mezarının ön sanduka (N1b) bölümünde bir amphora (Kat. Nr. 8) bulunmuştur. Ancak bilimsel kazılar yapılmadan önce mezara müdahale edildiği için bu amphoranın mezar içindeki konumu net olarak belirlenememiştir.

N2 mezarının arka hücrelerinde (N2a), hücre ağzını kapatan taş bloğun önünde, iskeletin ayağının ucuna denk gelen yakın bir noktaya amphora bırakılmıştır. Bu bölümdeki diğer mezar hediyeleri iskeletin sol ayağının yanına yerleştirilmiştir (fig. 2).

N3 mezarının arka hücrelerinde (N3a), hücre ağzını kapatan taş örgü duvarın hemen önünde küçük bir amphora (Kat. Nr. 7) bulunmuştur (fig. 3).

N1 ve N2 Mezarlarının hemen üstünde, küçük bir alanda cenaze töreni ya da *perideipnon* olarak adlandırılan ölü yemeği ile ilgili bazı izler tespit edilmiştir. Bu alanda testi, kupa, tabaklar ve küçük kaseler ile birlikte yanmış küçük baş hayvan

32 Her biri iki bölümlü olan ve toplam 6 gömü için hazırlanmış olan bu üç mezar N1a-b, N2a-b ve N3a-b olarak isimlendirilmiştir: Ertekin M. Doksanaltı, "Three Hellenistic Tombs and Ceramics Finds from Knidos", *Η ΕΛΛΗΝΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΚΕΡΑΜΙΚΗ*, ΙΩΑΝΝΙΝΑ 5-9 Μαΐου 2009, Atina 2014, s. 324, fig. 1.

33 Doksanaltı, a.g.m., s. 323- 26, fig. 1.

kemikleri ortaya çıkartılmıştır. Kapların tümü de mezar içindeki kaplar ile benzer tipte olup, hepsi de parçalanmıştır. Parçalanmış servis kapları ve yanmış hayvan kemikleri, mezarların başında yapılmış olan olası bir cenaze töreni yemeği ile alakalıdır. Bu grubun içinde bir adet küçük ölçekli amphora bulunmuştur (fig. 4).

2004 Yılı kazı sezonunda Knidos'a ulaşan modern karayolunun üçüncü kilometresinde, yolun kuzeyindeki kayalığa oyulmuş bir kaya mezarı bulunmuştur. Mezar kayaya oyulmuş, 2.35x 1.15 metre ölçülerinde ve 1.5metre yüksekliğinde dörtgen formlu bir mezar odasından ibarettir. Mezar odası şeklinde düzenlenen bu kaya mezarına N4 adı verilmiştir. Mezara giriş 0.70x 0.85metre genişliğinde bir dromos ile sağlanmaktadır. Mezar odasının ağzı taş plaka ile kapatılmıştır. Mezar odasının girişinin ve girişi kapatan plakanın sağ köşesine mezar hediyeleri bırakılmıştır. Mezar hediyeleri iskeletin sağ ayakucunda bir grup oluşturmaktadır³⁴. Bu grup ile birlikte yine aynı tipe küçük bir amphora (Kat. Nr. 5) bulunmuştur. Bu amphora, diğer mezarlardan farklı olarak mezar hediyeleri ile bir arada durmaktadır (fig. 5).

2004 Yılı kazı sezonunda Knidos'a ulaşan karayolunun altıncı kilometresindeki Bağlarözü Mevki yol ayrımında, yamacın hemen başlangıcında kayaya oyulmuş oda mezar tespit edilmiştir. Dörtgen planlı büyük mezar odasının duvarları ostothek ve kül kapları için niş ya da hücre şeklinde oyulmuştur. Mezar odasındaki kayaya oyulmuş nişlerden bir olan N6 mezarında parçalarlar halinde küçük bir amphoranın (Kat. Nr. 9) alt gövdesi ve dibi bulunmuştur.

Prof. Dr. E.M. Doksanaltı başkanlığında sürdürülen 2012 Yılı kazı sezonunda, kentnin nekropol alanında, Knidos-Yazıköy arasındaki modern karayolunun, Knidos'tan itibaren sekizinci kilometresinde, Sürmenyeri/Saranda Mevkii olarak adlandırılan alanda, tümülüs tipi anıtsal bir mezar tespit edilmiştir³⁵. Mezarda üç farklı alanda gömü yapılmıştır. Bu alanlardan birinde Doğu ve batıdaki hücrelerin kesişme noktasında ana kayadaki bir oyuğa sıkıştırılmış durumda ve genelde çok parçalanmış olarak bulunan bir krater, testi, iki kâse mezar hediyesi olarak bulunmuştur. Bu grup ile birlikte yine parçalar halinde küçük bir amphora (Kat. Nr. 1) bulunmuştur. Mezar hediyeleri olan kaplar M.Ö. 3.yüzyılın ortası veya son çeyreğine tarihlendirilmiştir (fig. 6)³⁶.

34 Deniz Pastutmaz, "Knidos- Das Grab 4 uns seine Funde", *Asia Minor Studien* Band 65 vom Euphrat bis zum Bosphorus Kleinasien in der Antike, Festschrift für Elmar Schwertheim zum 65.Geburtstag, Bonn, (2008), ss. 525- 526 fig. 1, levha 67.2.

35 Knidos Nekropol alanında bulunduğu mevkiden dolayı bu mezar 'Saranda Tümülüsü' olarak isimlendirilmiştir: Doksanaltı, vd. a.g.m., ss. 518- 525, fig. 1- 6.

36 Doksanaltı, vd. a.g.m., s. 524, figür 6.

Knidos'ta nekropol alanındaki mezarlarda bulunan tüm bu amphoralar küçük boyutlu olup, aynı form özelliklerine sahiptirler. Diğer ortak özellikleri her bir mezara sadece bir amphora bırakılmış olmasıdır. Bu amphoralar yukarıda tanımlanmış olan Küçük Knidos Amphoraları tipi içinde değerlendirilmektedirler.

6. Mezar Hediyesi ve İçerik Bakımından Küçük Amphoralar

Bu amphoraların kaya mezarlarda buluntu durumları incelendiğinde, Knidos'un mezar geleneği ile ilgili önemli veriler elde edilmektedir. Knidos'ta daha önce sürdürülen kazılarda ve Türk Kazılarında ortaya çıkartılan benzer yapıda ve M.Ö. 3.yüzyıla tarihlenen mezarlar, bu yüzyıldaki gömü geleneğini açıkça göstermektedir. Mezar hediyesi olarak bırakılan seramik kapların tiplerinin ve mezara yerleştiriliş pozisyonlarının hemen hemen birbirinin tekrarı olduğu anlaşılmaktadır.

Anlaşıldığı üzere Knidos'ta belirli bir döneme tarihlenen kaya mezarlarına ya da kayaya oyma hücre tipi mezarlara benzer tipte mezar hediyeleri bırakılmıştır. Bu mezarlarda birbirinin tekrarı gibi görülen hediyeler, bir kandil, genelde iç içe konulmuş birkaç tabak ve kase, olpe yada guttus ile birkaç unguentariumdan oluşmaktadır. Yine ortak özellik bir kase ya da tabak içinde yumurta ve zeytin ya da tavuktan oluşan ve ölü için bırakılan son yemektir. Ancak bu mezarlar için konumuzla ilgilendiren diğer bir ayrıntı da her bir mezara sadece birer tane küçük boyutlu amphora bırakılmasıdır. Amphoralar genelde diğer hediye grubundan biraz uzağa yerleştirilmiş gibi gözükmektedir.

Bu amphoraların, mezarlara dolu ya da boş olarak bırakıldıkları açık değildir. Ancak mezarlarda iç içe yerleştirilmiş kase ve tabaklardan ayrı bir yere bırakılan ve içinde yemek olan kase ya da tabaklar bu konuda ip ucu verebilir. İçleri kesinlikle boş olduğu anlaşılan tabak ve kase grubundan bu amphoraların da genelde ayrı bir yere yerleştirilmiş olması bunların içlerinin dolu olduğunu düşündürmektedir.

Ölçüleri ile birbirine yakın olan bu amphoraların kapasiteleri, bunların attic 1 chous (3.27litre) ölçüsünde sıvı aldığını göstermektedir. Olasılıkla içlerinde özel olarak üretilmiş kaliteli şarap olduğu düşünülebilir.

Bu amphoralar, boyutları ve kaliteleri ile yerel kullanım için üretilmiş özel bir amphora tipi olmalıdır. Knidos'ta mezarlarda bulunmaları ve kaliteli işçilikleri, bunların günlük kullanımda özel bir yere sahip olduklarını göstermektedir. Olasılıkla bu amphoralar, mezarlara ölü için kaliteli şarap ile dolu olarak bırakılmıştır.

Sadece Knidos'ta değil Güney Ege'de bazı merkezlerde de bazı mezarların içinde

benzer mezar hediyeleri tespit edilmiştir. Benzer şekilde bu mezarlara da küçük boyutlu bir ya da iki amphora bırakılmıştır.

Rhodos'ta M.Ö. 3.yüzyıla ait mezarlarda, benzer tipte, ancak ağız ve kulp formu ile farklı özellikler gösteren küçük boyutlu amphoralar³⁷ bulunmuştur.

Girit'te modern Agios Nikolaos kasabasının altında yer alan antik Lato'nun limanı olarak kullanılan Kamara ya da Lato pros Kamara'daki Stavros mezarlığındaki hatırı sayılır miktarda mezara ölü hediyesi olarak birer küçük amphora bırakılmıştır³⁸. İlginç olan amphora bulunan mezarların içinden aynı zamanda Knidos gümüş sikkelerinin de bulunmuş olmasıdır³⁹. Bu tip amphoraların dip-leri, Knidos amphoralarının imitasyonudur. Diğer ilginç olan husus ise A. Marangou-Lerat tarafından değerlendirilen bu amphoraların, Knidos bağlantısı ile vurgulanmış olmalarıdır⁴⁰. Stavros mezarlığında sadece küçük boyutlu amphoralar değil aynı zamanda diğer mezar hediyeleri de Knidos mezarlarındaki mezar hediyeleri de benzerdir.

Anlaşıldığı üzere Knidos'un da dahil olduğu, Güney Ege'de belli bir dönemde bazı merkezlerde mezarlara, mezar hediyesi olarak küçük bir ya da iki amphora bırakma geleneği nispeten yaygın olarak değerlendirilebilir.

Küçük Knidos Amphora tipinin, şimdilik Knidos dışında bulunan tek örneği olan İskenderiye Greko-Romen Müzesi'ndeki amphoranın⁴¹ bir mezar hediyesi olup olmadığı ifade edilmemekle birlikte böylesi bir olasılık göz ardı edilmemelidir.

37 Vassiliki Patsiada, "Κεραμική του τύπου της „Δυτικής Κλιτύος“ από τη Ρόδο", *ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ, ΤΟΜΟΣ 38*, 1983, ΜΕΡΟΣ Α'- ΜΕΛΕΤΕΣ, Αθήνα, 1990, levha. 81.δ, 82.δ, 83α; Giannikouri, Vassiliki Patsiada, Melina Philemonos, "Ταφικά σύνολα από τις Νεκροπόλεις της αρχαίας Ρόδου", *Α' ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΓΙΑ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΚΑΡΑΜΕΙΚΗ*, Iannia, 1989, levha 35.α, 37.α, 39.α, 40.α, 42- 43; A. Giannikouri, vd., *Χρονολογικά προβλήματα γραπτής κεραμικής από τη Ρόδο*, s. 174, levha 87.β; Eriphyle Kaninia, "Χρυσά στεφάνια από τη νεκρόπολη της αρχαίας Ρόδου", *ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ* 49-50, (1994-1995), ΜΕΡΟΣ Α'- ΜΕΛΕΤΕΣ, Αθήνα, 1998, levha 25, 28; Giannikouri, vd., Ταφικά σύνολα απο τις νεκροπόλεις της αρχαίας Ρόδου, s. 65, levha 2α, 4α- β, 7α, 31β

38 Natalia Vogeikoff-Brogan, Stavroula Apostolakou, "New Evidence of Wine Production in East Crete in the Hellenistic Period", *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean*, Copenhagen, (2004), s. 421, fig. 3a

39 Antigone Marangou-Lerat, *Le vin et les amphores de Crète, De l'époque classique à l'époque impériale*, Paris, 1995, s. 89- 91, form AC6, no A 147- 150, pl. XXII; Vogeikoff-Brogan, Apostolakou, a.g.m., s. 421, dipnot 17.

40 Marangou-Lerat, a.g.e., s. 90- 91.

41 Şenol, a.g.e., s. 399, nr. 331.

Benzer şekilde yine İskenderiye Greko-Romen Müzesi'ndeki Zenon Grubu küçük/*small* versiyonu amphora⁴², Plinthine nekropolünde bulunmuştur.

7. Tarihendirme

Standart Knidos amphoralarını ve Serçe Limanı Batığında iyi tanınan ve M.Ö. 3.yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilen Zenon Amphoralarını⁴³ model aldığı anlaşılan Küçük Knidos Amphora Tipi, form özelliklerine ve birlikte buldukları mezar kontekstine göre tarihlendirilmelidir.

S. Monachov tarafından yapılan çalışmada Tip II olarak sınıflanan⁴⁴ M.Ö. 3.yüzyılın ilk çeyreğinde üreilmeye başlanan ve aynı yüzyılın 3.çeyreğine dek popüleritesini koruyan Zenon Amphoraları ya da standart Knidos amphoraları⁴⁵ ve Rodos Karşiyaka'sında (Rhodian Peraia) üretilen Hieroteles Amphoraları⁴⁶, Küçük Knidos amphoraları için model oluşturmuştur.

Ancak küçük amphoraların her üç tipinin de omuz ve buna bağlı olarak gövde genişliği, ya da dipleri model aldıkları düşünülen amphoralardan farklılıklar göstermektedir. Bu durum kronolojik değişim ile açıklanmalıdır.

Küçük Knidos Amphoraları Tip A (Nr. 1-4): bu tip, standart Knidos amphoraları ile yakın form özellikleri göstermektedir. Ancak bu tipin omuz ve buna bağlı olarak gövde genişliği, standart tipe göre daha dar düzenlenmiştir. M.Ö. 3.yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilen standart amphoralarda gövdeye göre omuz daha kısa ve yayvandır⁴⁷. Aynı yüzyılın sonuna doğru standart tipe, omzun yüksekliği artmıştır. Buna bağlı olarak omuz yayvanlığının azaldığı görülmektedir. Omuzdan gövdeye geçişteki karina da daha yuvarlak bir hat çizmektedir. Bu durum amphoralara, M.Ö. 3.yüzyılın ilk yarısına ait örnekler göre daha dar ve ince bir görünüm vermiştir⁴⁸.

42 Şenol, *a.g.e.*, s. 400, nr. 332.

43 Grace, a.g.m., ss. 551- 552; Koehler, Wallace, a.g.m., s. 46; Empereur, Tuna, a.g.m, s. 345, fig. 4i; Monachov, a.g.m., ss. 166- 167;

44 Second Type 'pythoid' variant (II- B): Monachov, a.g.m., s. 164, Fig. 8

45 Virginia Grace, "Revisions in Early Hellenistic Chronology" *Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Institut, Athenische Abteilung* c. 89, Berlin (1974), s. 198, dipnot 19; Grace, a.g.m., s. 551, 554, 561, fig. 2, nr. 2; Empereur, Tuna, a.g.m, s. 345, fig. 4i.

46 Empereur, Tuna, a.g.m, s. 277-299; Doğer, a.g.m, s. 207; Doğer, a.g.m., s. 243-244; Doğer, Şenol, a.g.m., s. 69, fig. 16.

47 Şenol, *a.g.e.*, s. 35

48 Grace, a.g.m., s. 198, dipnot 19; Grace, a.g.m., s. 554, fig. 1- 2; Monachov, a.g.m, s. 168; Şenol,

Tip A formu omuz yüksekliği ve omuzdan gövdeye geçişteki daha yumuşak karnaya göre M.Ö. 3.yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen amphoralara daha yakındır.

Gövde ve omuz yapısı yanında Standart Knidos amphoralarının dipleri de M.Ö. 3.yüzyılın ilk yarısı içindeki amphoralara göre daha yüksek, sivri ve ince düzenlenmiştir. Daha ince ve uzun gövde yapıları ve daha sivri ve ince dipleri ile küçük amphoralar, M.Ö. 3.yüzyılın ilk yarısı içinde üretilen standart Knidos amphoralarından çok aynı yüzyılın ikinci yarısına ya da son çeyreğine tarihlendirilen Knidos amphoraları⁴⁹ ile benzerdir.

M.Ö. 3.yüzyılın ilk yarısına tarihlenen standart Knidos amphoralarının dipleri ile Tip A formunun dipleri arasında yukarıda bahsedilen ayırım daha net görülebilmektedir. Tip A amphoralarının dipleri, M.Ö. 3.yüzyılın ilk iki çeyreği içinde üretilen Zenon ve Standart Knidos amphoralara göre daha ince, uzun ve sivridir. Bu formun dipleri, M.Ö.3.yüzyılın sonlarına doğru üretilen standart Knidos amphoralarında görülen uzun ve sivri diplere⁵⁰ daha yakın görünmektedir.

Form özellikleri yanı sıra Tip A amphoralarının bulunduğu mezar kontekstleri de tarihlendirmede belirleyicidir. Bu formun bulunduğu mezarlardaki seramik kandel, kase, tabak ya da diğer materyaller M.Ö. 3.yüzyılın 3.ve 4.çeyreğine tarihlendirilmektedir⁵¹.

Form özellikleri ve bağlı oldukları kontekstlere göre Küçük Knidos Amphorası Tip A, M.Ö. 3.yüzyılın 3.ve 4. Çeyreğine tarihlendirilmektedir.

Küçük Knidos Amphoraları Tip B (Nr. 5- 7): Ağız, boyun, kulp ve gövde form özellikleri bakımından Küçük Knidos Amphorası Tip B, M.Ö. 3.yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen standart Knidos amphoraları ile yakındır. Omuz geçişinde yumuşak ve yuvarlak bir profil çizmesi dışında ağız, boyun ve gövde form özellikleri, Tip A amphoralarından farklı değildir.

Ancak bu tipin kaide/dip formu, standart Knidos amphoralarından ve Küçük Knidos Amphorası Tip A'dan ayrılmaktadır. Bu tipte kullanılan ve çömlekçi Hio-

a.g.e., s. 35

49 Monachov, a.g.m, ss. 168-169, fig. 11.2.

50 Grace, a.g.m., s. 551, 554, fig. 2, nr. 2; Koehler, Wallace, a.g.m., s. 51, fig. 26, HWA 1,2; Empeur, Tuna, a.g.m., s. 283, fig. 8k; Monachov, a.g.m., s. 168, fig. 11.3; Vogekoff-Brogan, Apostolakou, a.g.m, ss. 424-425, fig. 6c- 7a; Dündar, *a.g.e.*, s. 458, KnA.8, levha 25.

51 Love, a.g.m. s. 1127, fig. 4; Kögler, *a.g.e.*, s. 64, 423- 424, fig. 1, levha 1 a- b; Doksanaltı, a.g.m., ss. 325-326. Doksanaltı, vd. a.g.m., s. 524, fig. 6.

reteles ile ilişkili olan halka çevrili, silindirik düz ya da küt uçlu dip, tarihlendirmede önemli bir kıstas oluşturmaktadır.

Hieroteles'in Knidos etkili, plastik halka eklentili dipleri, Hisarönü- Çubucak mevkiinde tespit edilen atölye alanının sunduğu verilere göre ayrıntılı bir kronolojiye sahip olmuştur⁵². Hisarönü- Çubucak Mevkii buluntularına göre bu tipin ve diplerin gelişimi M.Ö. 270- 225 yılları arasını kaplamaktadır. Başlangıç aşamasında plastik halka çevrili silindirik ya da kısa konik diplerin oturma yüzeyinde sığ bir oyuk görülür⁵³. Kazılar sırasında alt seviyelerden bulunan diplerde oyuk görülürken, üst seviyelerde bulunan diplerde oyuk görülmemektedir. E. Doğer tarafından bu kronolojik bir değişim olarak değerlendirilmiş ve M.Ö. 265 öncesi örneklerin oturma yüzeylerinde oyuk olduğu M.Ö. 265- 40 örneklerinde bu oyukun yerini küt ya da düz bir uca bıraktığı, devam eden süreçte M.Ö. 240 civarında ise dipleri çevreleyen plastik halkaların kaybolduğu tespit edilmiştir⁵⁴.

Çömlekçi Hieroteles'in kaide/diplerinin bu kronolojik gelişimi, Küçük Knidos Amphoralarının diplerinin tarihlendirilmesi için kısmi de olsa ipucu sağlamaktadır.

Küçük Knidos Amphorası Tip B amphoraların dipleri Hieroteles'in amphora dipleri ile aynı tarzda yapılmıştır. Ancak aralarında belirgin farklılıklar vardır. Knidos dipleri daha ince ve uzundur. Hioreteles dipleri daha silindirik görünüme sahiptir. Knidos diplerinin ise alt kenarında dışa daha fazla açılmaktadır. Bu yana genişleme diplere kısmen kum saatini anımsatan bir görünüm kazandırmaktadır. Plastik halka eklenti, Hioreteles'in diplerine göre Knidos amphoralarında daha kalın ve daha az plastiktir. Hieroteles diplerinin halka eklentisinin altında belirgin bir yiv görülürken⁵⁵ Knidos diplerinde plastik halka eklentisinin altında böyle bir yiv yoktur.

Farklara karşın Knidos dipleri, erken örneklerden çok, M.Ö. 240 civarına tarihlenen Hieroteles'in amphora dipleri⁵⁶ ile daha yakındır.

Form özellikleri yanı sıra Küçük Knidos Amphorası Tip B formunun bulunduğu mezar kontektleri de tarihlendirmede belirleyicidir. Bu formun bulunduğu me-

52 Doğer, *a.g.e.*, s. 194, 198-201, fig. 8- 13.

53 Doğer, *a.g.e.*, s. 199, fig. 9-10.

54 Doğer, *a.g.e.*, ss. 199-201.

55 Empereur, Tuna, *a.g.m.*, s. 283, fig. 8.g-j; Dünder, *a.g.e.*, Hi.3-5, Hi.8, s. 465, levha 31

56 Empereur, Tuna, *a.g.m.*, s. 281, fig.8j; Dünder *a.g.e.*, s. 465, Hi 6- 7, levha 31.

zarlardaki seramik kandil, kase, tabak ya da diğer materyaller M.Ö. 3.yüzyılın 3.ve 4.çeyreğine tarihlendirilmektedir⁵⁷ (fig. 7).

Form özellikleri ve bağlı oldukları kontekstlere göre Küçük Knidos Amphorası Tip B formu M.Ö. 3.yüzyılın 3.ve 4. Çeyreğine tarihlendirilmektedir.

Küçük Knidos Amphoraları Tip C (Nr. 8-9): Ağız, boyun, kulp ve gövde form özellikleri bakımından Tip C amphoraları, M.Ö. 3.yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen standart Knidos amphoraları ile yakındır. Omuz geçişinde yumuşak ve yuvarlak bir profil çizmesi dışında ağız, boyun ve gövde form özellikleri, Zenon Amphoraları ile Küçük Tip A ve B amphoraları ile benzer yapıdadır.

Zenon amphoraları ve diğer küçük tip amphoraları ile benzer tarzda üretilmiş olsalar da C Tipinin gövde ve dip düzenlemesinde belirgin farklılıklar mevcuttur. Bu benzerlikler ve farklılıklar tarihlendirme için kıstas oluşturmaktadır.

C Tipi amphoraların ayırt edici özelliği gövde formunda görülmektedir. Omuz genişliği A ve B tipine göre daha dardır. Omuzdan belli belirsiz bir karına ile gövdeye geçilmektedir. Omuzdan itibaren gövde, aşağıya doğru keskin diyagonal bir hat halinde daralarak inmektedir. Bu profil, gövdeye A ve B tipine göre daha ince bir görünüm kazandırmıştır.

Uzun boyun, dar omuz, ince ve diyagonal gövde yapısı, incelmış olan ve M.Ö. 3.yüzyılın sonuna tarihlenen standart Knidos amphoralarına⁵⁸ daha yakındır.

Bu tipin ayırt edici özelliği olarak görülen, Hioreteles etkili kaide/dipler tarihlendirmedeki diğer önemli bir husustur.

Bu tipte kullanılan plastik halka ekli kaide/dipler, B tipi amphora kaide/diplerine göre daha incedir. Kaide/dibin orta kısmı ve plastik halka daha incedir. Dibin ucu dışa daha fazla genişlemiş ve yayvan bir görünüm almıştır. Bu özellikler C tipi amphoralarının kaide/dipleri ile Hioreteles'in M.Ö. 240 civarına tarihlenen geç diplerini⁵⁹ kısmen birbirine yakınlaştırmaktadır.

Form özellikleri yanı sıra Tip C amphoralarının bulunduğu mezar kontekstleri de tarihlendirmede belirleyicidir. Bu formun bulunduğu mezarlardaki seramik kan-

57 Pastutmaz a.g.m., ss. 526- 529; Doksanaltı, a.g.m., s. 326.

58 Grace, a.g.m., s. 180; Grace, a.g.m., fig. 54; Grace a.g.m., s. 47, nr. 4-6, levha 2; Grace, a.g.m., s. 554, 561, fig. 2.1; Şenol, *a.g.e.*, s. 35.

59 Şenol, Aşkın, a.g.m., s.256, nr. 30; Şenol, Waltz, a.g.m., s. 193, Fig. 2b; Dündar *a.g.e.*, s. 465, Hi.5-6, levha 31.

dil, kase, tabak ya da diğer materyaller M.Ö. 3.yüzyılın son çeyreğine tarihlendirilmektedir⁶⁰. Knidos Kazılarının 2004 yılında bulunan N1- 3 mezarları bu konuda önemli veri sunmaktadır. İki bölümlü mezarların arkada kalan ve M.Ö. 3.yüzyılın 3.çeyreğine tarihlenen ilk bölümlerinde Küçük Knidos Amphoraları Tip B örnekleri (Kat. Nr. 5, 7) bulunmuştur. Buna karşın M.Ö. 3.yüzyılın son çeyreğine tarihlenen ön bölümünde bölümlerinde Küçük Knidos Amphoraları Tip C örnekleri (Kat. Nr. 8) bulunmuştur⁶¹.

İncelemiş gövde ve ince dipleri ile buldukları kontekstler ışığında Küçük Knidos Amphoraları Tip C küçük amphora serisinin son üretim aşamasını temsil etmektedir. Bu tipi M.Ö. 3.yüzyılın son çeyreğine tarihlendirilmektedir.

Sonuç

Knidos'un uzun bir periyoda yayılan şarap ihracatına bağlı, amphora üretimi içinde sadece yerel kullanıma yönelik küçük ölçülü amphoralar üretilmiştir. Bu amphoralar M.Ö. 3.yüzyıl standart Knidos Amphoralarını model almışlardır. Dip formlarına göre bu küçük amphoralar sadece standart Knidos amphoralarını değil aynı zamanda çömlekçi Hioreteles'in amphoraları ile de alakalı gözükmektedir.

Bu amphoralar buluntu kontekstlerine ve form özelliklerine göre M.Ö. 3.yüzyılın ortası ve sonlarına tarihlenmektedir. Olasılıkla bu amphoralar, içlerindeki kaliteli şarap ile mezarlara mezar hediyesi olarak bırakılmış özel bir formdur.

KATALOG

Katalog Numarası: 1 (fig. 8)

Kazı Envanter Numarası: KD.12-13

Bulunduğu Yer: Marmaris Kalesi ve Müzesi

Kazı Buluntu yeri: Nekropol Saranda Tümülüsü

Hamur: Altın ve gümüş mika, ince kum içerikli, sık gözenekli iyi pişirilmiş.

Renk: (2.5 YR 6/4, light reddish brown).

Astar: (2.5YR 7/4 light reddish brown).

60 Doksanaltı, a.g.m., s. 325, N1b, nr. 18-19, fig. 1.

61 Doksanaltı, a.g.m., s. 325.

Form: Küçük Knidos Amphoraları Tip A

Yayın: Doksanaltı E.M., Sevmen D., Karaoğlu İ., Erdoğan L.U., Özgan C., “Knidos Kazı ve Araştırmaları: 2012-2013”, 36. *Kazı Sonuçları Toplantısı 2*, Ankara, 2014, s. 524, fig. 6

Katalog Numarası: 2 (fig. 8)

Kazı Envanter Numarası: KD. K.114 P4

Bulunduğu Yer: Knidos Kazı ve Araştırmaları Eser Deposu (Bodrum Deposu)

Kazı Buluntu yeri: Nekropol

Hamur: Gümüş mika, ince kum, kireç içerikli, sık gözenekli, iyi pişirilmiş, kil iyi elenmiş, dış yüzeyde tortu tabakası görülmektedir.

Renk: (2.5 YR 6/6, light red).

Astar: (5YR 7/4 pink).

Form: Küçük Knidos Amphoraları Tip A

Yayın: -

Katalog Numarası: 3 (fig. 9)

Kazı Envanter Numarası:

Bulunduğu Yer:

Kazı Buluntu yeri: Nekropol- mezar N10 ya da N11

Form: Küçük Knidos Amphoraları Tip A

Yayın: Kögler P., *Feinkeramik aus Knidos vom mittleren Hellenismus bis in die mitlere Kaiserzeit*, Wiesbaden 2010, levha 1b.

Katalog Numarası: 4 (fig. 9)

Kazı Envanter Numarası:

Bulunduğu Yer:

Kazı Buluntu yeri: Nekropol- mezar N10 ya da N11

Form: Küçük Knidos Amphoraları Tip A

Yayın: Kögler P., *Feinkeramik aus Knidos vom mittleren Hellenismus bis in die mitlere Kaiserzeit*, Wiesbaden 2010, levha 1b.

Katalog Numarası: 5 (fig. 10)

Kazı Envanter Numarası: KD.04-35A

Bulunduğu Yer: Marmaris Kalesi ve Müzesi

Kazı Buluntu yeri: N4 Mezarı

Hamur: Altın mika, ince kum, kireç içerikli, sık gözenekli iyi pişirilmiş.

Renk: (5 YR 7/4, pink).

Astar: (5YR 7/4 pink).

Form: Küçük Knidos Amphoraları Tip B

Yayın: Pastutmaz Deniz, “Knidos- Das Grab 4 uns seine Funde”, *Asia Minor Studien Band 65 vom Euphrat bis zum Bosporus Kleinasien in der Antike, Festschrift für Elmar Schwertheim zum 65. Geburtstag*, Bonn, 2008, ss. 525- 526, fig. 1, lev. 67.2

Katalog Numarası: 6 (fig. 10)

Kazı Envanter Numarası: KD.69 BD.1 K.46

Bulunduğu Yer: Knidos Kazı ve Araştırmaları Eser Deposu (Bodrum Deposu)

Kazı Buluntu yeri: Nekropol- mezar N10 ya da N11 (?)

Hamur: Az miktarda altın ve gümüş mika, ince kum, kireç içerikli, sık gözenekli iyi pişirilmiş, kil iyi elenmiş, dış yüzeyde tortu tabakası görülmektedir.

Renk: (2.5 YR 6/4, light reddish brown).

Astar: (7.5YR 7/4 light reddish brown)

Form: Küçük Knidos Amphoraları Tip B

Yayın: Doksanaltı Ertekin M., “Three Hellenistic Tombs and Ceramics Finds from Knidos”, *H' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΚΕΡΑΜΙΚΗ, ΙΩΑΝΝΙΝΑ 5-9 ΜΑΪΟΥ 2009, ΠΡΑΚΤΙΚΑ*, Atina (2014), ss. 333- 334, levha 27

Katalog Numarası: 7 (fig. 11)

Kazı Envanter Numarası: KD.04-28A

Bulunduğu Yer: Marmaris Kalesi ve Müzesi

Kazı Buluntu yeri: N3a Mezarı

Hamur: Kireç, ince kum, gümüş mika içerikli, sert dokulu iyi pişirilmiş, sık gözenekli ve yüzeyde kireç patlamaları görülmektedir.

Renk: (2.5 YR 6/6, light red).

Astar: (2.5 YR 6/8, light red)

Form: Küçük Knidos Amphoraları Tip B

Yayın: Doksanaltı Ertekin M., “Three Hellenistic Tombs and Ceramics Finds from Knidos”, *Η ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΚΕΡΑΜΙΚΗ, ΙΩΑΝΝΙΝΑ 5-9 ΜΑΪΟΥ 2009, ΠΡΑΚΤΙΚΑ*, Atina (2014), ss. 333-334, levha 27

Katalog Numarası: 8 (fig. 11)

Kazı Envanter Numarası: KD.04-8A

Bulunduğu Yer: Marmaris Kalesi ve Müzesi

Kazı Buluntu yeri: N1b Mezarı

Hamur: Altın mika, ince kum, kireç içerikli, sık gözenekli iyi pişirilmiş, kil iyi elenmiş, dış yüzeyde tortu tabakası görülmektedir.

Renk: (5 YR 7/2, pinkish gray).

Astar: (7.5YR 7/2 pinkish gray).

Form: Küçük Knidos Amphoraları Tip C

Yayın: -

Katalog Numarası: 9 (fig. 12)

Kazı Envanter Numarası: KD. 04 N-6 (Mezar Odası)

Bulunduğu Yer: Knidos Kazı ve Araştırmaları Eser Deposu (Özgan Deposu)

Kazı Buluntu yeri: N-6 Hücre mezarı

Hamur: Altın mika, ince kum, kireç içerikli, sık gözenekli iyi pişirilmiş, kil iyi elenmiş, dış yüzeyde tortu tabakası görülmektedir.

Renk: (10 R 6/6, light red).

Astar: (2.5YR 7/4 light reddish brown).

Form: Küçük Knidos Amphoraları Tip C

Yayın: -

Tablo 1: Uzunluk ölçüsü cm, ağırlık ölçüsü litre olarak verilmiştir.

Nr	Yükseklik (cm)		İç Derinlik			Genişlik	Ağız Çapı		Kaide		Kapasite
	Korunan	Hesaplanan	Korunan	Hesaplanan	Hesaplanan		İçten	Dıştan	Yükseklik	Genişlik	
1	35.3		30.1			19	5.8	8.6	4.6	4.4	3.30L
2		29.9		33.5	26.2	29.8	-	-	4	3.4	3.25L
3		19.2		33.5	15.2	29.8	-	-	3.8	3.8	3.25L
4		17.5		33	12.2	27.6	-	-	4.4	4.4	3.20L
5	29.7		24.2			17.5	5.6	7.6	4.6	4.6	2.80L
6	30		25.8			16.6	5.6	7.6	3.8	3.4	2.90L
7	30.5		25.6			16.2	4	6.2	3.2	3.8	3.00L
8	30.8		26.4			16	4	6	3.6	4	3.00L
9	19			30.2	14.7	25.9	-	-	3.6	3.6	3.00L

KAYNAKLAR

- Aleotti, Nadia, “Rhodian Amphoras from Butrint (Albania): Dating, Contexts and Trade”, *Journal of Hellenistic Pottery and Material*, Band 2 (2017), ss. 3-19.
- Bulba, Mustafa, *Kaunos Tapınak Terasından Ele Geçen Amphora Dipleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Antalya 1994.
- Cankardeş Şenol, Gonca, *Klasik ve Hellenistik Dönem’de Mühürlü Amphora Üreten Merkezler ve Mühürleme Sistemleri*, Ege Yayınları, İstanbul 2006.
- Doğer, Ersin, *Antik Çağda Amphoralar*, Sergi Yayınevi, İzmir 1991.
- Doğer, Ersin, “Rodoslu Çömlekçi Hieroteles”, *Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi* II, (1994), ss.195-218.
- Doğer Ersin, “Hisarönü/Çubucak Rodos Amphora Atölyeleri Kazısı”, *18. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt 2, (1996), ss. 235-254.
- Doğer, Ersin-Şenol, Ahmet Kaan, “Rhodos Peraiasi’nda iki Yeni Amphora Atölyesi”, *Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi* IV, (1996), ss. 59- 73.
- Doksanaltı, Ertekin M., “Three Hellenistic Tombs and Ceramics Finds from Knidos”, *H’ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΚΕΡΑΜΙΚΗ, ΙΟΑΝΝΙΝΑ 5-9 ΜΑΪΟΥ 2009, ΠΡΑΚΤΙΚΑ*, Atina (2014), ss. 323-336.
- Doksanaltı, Ertekin M., - Sevmen, Deniz - Karaoğlu, İbrahim - Erdoğan, L. Ufuk - Özgan, Christine, “Knidos Kazı ve Araştırmaları: 2012-2013”, *36. Kazı Sonuçları Toplantısı* 2, Ankara, (2014), ss. 517-546.
- Dündar, Erkan, *Patara Kazılarında Ele Geçen (1989- 2010 Yılları) Arkaik, Klasik ve Hellenistik Dönem Ticari Amphoralar ve Amphora Mühürleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi), Antalya 2012.
- Empereur, Jean Yves, - Hesnard, Antoninette, *Les Amphores Hellénistiques, Céramiques Hellénistiques et Romaines* II, Paris 1987.
- Empereur, Jean Yves - Tuna Numan, “Zénon de Caunos et L’Épave de Serçe Limanı”, *Bulletin de Correspondance Hellenique*, c. CXII, Paris, (1988), ss. 341-357.
- Empereur, Jean Yves - Tuna Numan, “Hiérotélès, Potier Rhodien de la Pérée”, *Bulletin de Correspondance Hellenique*, c. CXIX, Paris, (1989), ss. 277-299.

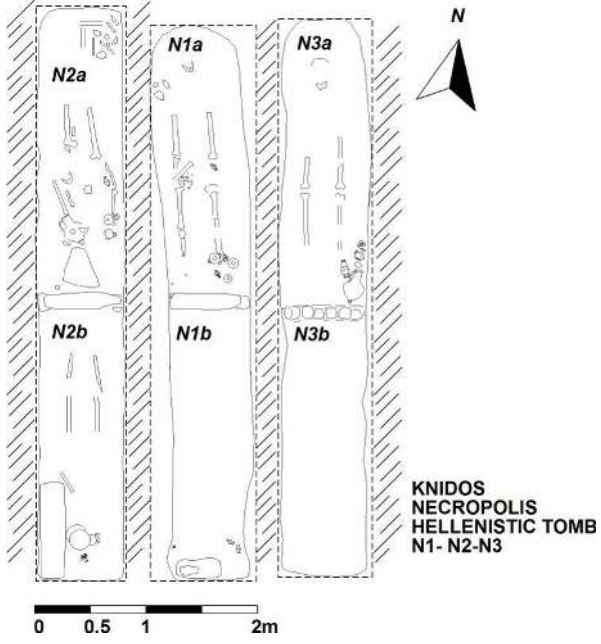
- Empereur, Jean Yves., “Producteurs d’amphores dans les ateliers de Reşadiye (Péninsule de Datça)”, *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, c.VI, Ankara, (1988), ss. 159-163.
- Giannikouri A., - Patsiada Vassiliki, - Philemonos Melina, Ταφικά σύνολα από τις Νεκροπόλεις της αρχαίας Ρόδου, *Α΄ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΓΙΑ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΚΑΡΑΜΕΙΚΗ Δεκέμβρης* 1986, Iannia (1989), ss. 56-94.
- Giannikouri A., - Patsiada V., - Philemonos M., Χρονολογικά προβλήματα γραπτής κεραμικής από τη Ρόδο, Πρακτικά Β΄ Συνάντησης για την ελληνιστική κεραμική, Ρόδος, 22-25 Μαρτίου 1989, Ατina (1990), ss. 172-184.
- Giannikouri A., - Patsiada V., - Philemonos M., Ταφικά σύνολα από τις νεκροπόλεις της αρχαίας Ρόδου, Α΄ Συνάντηση για την ελληνιστική κεραμική, Πρακτικά, Ιωάννινα, 6 Δεκεμβρίου 1986, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων - Τομέας Αρχαιολογίας, Rodos, (2000), ss. 63-116.
- Grace, Virginia, “Standard Pottery Containers of the Ancient Greek World”, *Commemorative Studies in Honor of Theodore Leslie Shear, Hesperia Supplement* 8, (1949), ss. 175-189.
- Grace, Virginia, “Revisions in Early Hellenistic Chronology”, *Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Institut, Athenische Abteilung* c. 89, Berlin, (1974), ss. 193-200.
- Grace, Virginia, *Amphoras and the Ancient Wine Trade, Excavations of the Athenian Agora*, Picture Book No. 6, Princeton – New Jersey 1979.
- Grace Virginia, “The Middle Stoa Dated by Amphora Stamps”, *Hesperia* c. 54/1, (1985), ss. 1-54.
- Grace, Virginia, “Some Amphoras from a Hellenistic Wreck”, *Recherches sur les Amphores Grecques. Actes du Colloque International Organisé par le Centre National de la Recherche Scientifique, L’Université de Rennes II et L’École Française D’Athènes*, 10-12 Septembre 1984, Athènes, (ed. J.-Y. Empereur – Y. Garlan), BCH Suppl. 13, Ατina (1986), ss. 551-565.
- Grace, Virginia, “Pétropoulakou Savvatianou, Les Timbres Amphoriques Grecs, L’îlot de la maison des comédiens”, *Délos XXVII*, (P. Bruneau vd. editör), Paris (1970), ss. 277-382.
- Kaninia, Eriphyle, “Χρυσά στεφάνια από τη νεκρόπολη της αρχαίας Ρόδου”, *ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ* 49-50, (1994-1995), ΜΕΡΟΣ Α΄- ΜΕΛΕΤΕΣ, Ατina (1998), ss. 97-132.

- Koehler, Carolyn G., - Wallace Matheson - Malcom B., Appendix. "The Transport Amphoras: Description and Capacities, The Hellenistic Shipwreck at Serçe Limanı, Turkey: Preliminary Report, (C. Pulak v.d.)", *American Journal of Archaeology*, c.91/1, (1987), ss. 49-57.
- Koehler, Carolyn G., - Wallace Matheson, - Philippa M., "Knidian Amphora Chronology, Pergamon to Corinth", *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean, Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens*, September 26- 29, 2002, (J. Eiring, J. Lund editör), Copenhagen, (2004), ss. 163-169.
- Kögler, Patricia, *Feinkeramik aus Knidos vom mittleren Hellenismus bis in die mittlere Kaiserzeit* (ca. 200 v. Chr. bis 150 n. Chr.), Wiesbaden 2010.
- Love, Iris C., "A Preliminary Report of the Excavations at Knidos, 1969", *American Journal of Archaeology* 74/2 (1970), ss. 149-155.
- Love, Iris C., "A Brief Summary of Excavations at Knidos 1967-1973", *The proceedings of the Xth Int. Congress of Classical Archaeology*. Ankara – İzmir 1973, (E. Akurgal editör), Ankara (1978), ss. 1111-1133.
- Marangou-Lerat, Antigone, *Le vin et les amphores de Crète, De l'époque classique à l'époque impériale*, Paris 1995.
- Monachov, Sergey Ürbeviç, К Типологии Книдских Амфор IV–II вв. до н.э., Боспорский Феномен, Греческая Культура На Периферии Античного Мира. Спб. = Изд-во Гос. Эрмитажа, (1999), ss. 161-172.
- Monachov, Sergey Ürbeviç, Греческие Амфоры В Причерноморье, Типология Амфор Ведущих Центров-Экспортеров Товаров В Керамической Таре, Moskova 2003.
- Muşteţeaniu Crişan, - Conovici Niculae, - Atanasiu Apostol, "Contribution au problème de l'importation des amphores Grecques dans le Sud-Est de la Munténie", *Dacia- Revue d'archéologie et d'histoire ancienne*, nr. 22, (1978), ss. 173-200.
- Pastutmaz, Deniz, "Knidos- Das Grab 4 uns seine Funde", *Asia Minor Studien Band 65 vom Euphrat bis zum Bosphorus Kleinasien in der Antike*, Festschrift für Elmar Schwertheim zum 65. Geburtstag, Bonn, (2008), ss. 525-532.
- Patsiada, Vassiliki, "Κεραμική του τύπου της „Δυτικής Κλιτύος" από τη Ρόδο", *Bulleten*, Ağustos 2020, Cilt: 84/Sayı: 300; 503-542

- ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ, *TOMOS* 38, 1983, ΜΕΡΟΣ Α'- ΜΕΛΕΤΕΣ, Ατına, (1990), ss. 105-210
- Şenol, Ahmet Kaan, *Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları*, Ankara 2003.
- Şenol, Ahmet Kaan, *Taşucu Arslan Eyce Amphora Müzesi*, Mersin 2009.
- Şenol, Ahmet Kaan, *Commercial amphorae in the Graeco-Roman Museum of Alexandria*, 2018.
- Şenol, Ahmet Kaan, - Aşkın Ercan, "Amphoralar Işığında Kentin Ticari İlişkiler, Dağlık Kilikya'da Bir Antik Kent Kazısının Sonuçları Nagidos", (Ed. S. Durugönül), *ADALYA* Supp. Ser. 6, Antalya, (2007), ss. 241-297.
- Şenol, Ahmet Kaan - Waltz, Sophia, "Oyuklu Tepe – Reconstruction and Context Analysis of a Hellenistic Press Installation in the Survey Territory of Bybassos on the Carian Chersonesos", *Antik Çağda Anadolu'da Zeytinyağı ve Şarap Üretimi, Uluslararası Sempozyum Bildirileri* 06-08 Kasım, (Ed. Ü. Aydınöğlü, A. K. Şenol), İstanbul, (2010), ss. 185-197.
- Tuna, Numan, "İonia ve Datça Yarımadası Arkeolojik Yüzey Araştırmaları, 1985-1986", *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, c.5/1, (1987), ss. 303-357.
- Tuna, Numan, "Datça Yarımadası Arkeolojik Yüzey Araştırmaları 1987", *Araştırma Sonuçları Toplantısı* 6, (1988), ss. 141-158.
- Tuna Numan, "Datça Yarımadası'nda Hellenistik Dönem Amphora Üretim Merkezleri", *10. Türk Tarih Kongresi*, 22- 26 Eylül 1986, I. Cilt, Ankara, (1993), ss. 347-371.
- Tuna, Numan - Empereur Jean Yves, "Datça/Reşadiye-Kiliseyanı Antik Seramik Atölyeleri Kazısı, 1989 Kampanyası", *Kazı Sonuçları Toplantısı*, c.12/1, (1991), ss.155-179.
- Tuna, Numan - Empereur Jean Yves, - Picon Maurice - Doğer Ersin, "Rapport Préliminaire de la Prospection Archéologique Turco-Française des Ateliers d'amphores de Reşadiye-Kiliseyanı, sur la Péninsule de Datça", *Anatolia Antiqua/Eski Anadolu. Varia Anatolica* 1, (B. Remy Editör), Paris (1987), ss. 47-52.
- Tuna, Numan – Empereur, Jean Yves – Doğer, Ersin - Desbat A., "Rapport sur la Première Campagne de la Fouille Franco-Turque de Reşadiye (péninsule de Cnide) – juillet 1988", *Anatolia Antiqua*, Tome 1, (1991), ss. 38-49

Vogeikoff-Brogan Natalia - Apostolakou S., Stavroula, “New Evidence of Wine Production in East Crete in the Hellenistic Period, Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean”, *Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens*, 26- 29 September, 2002, (J. Eiring, J. Lund Editörler), Monographs of the Danish Institute at Athens, Copenhagen (2004), ss. 417-27.

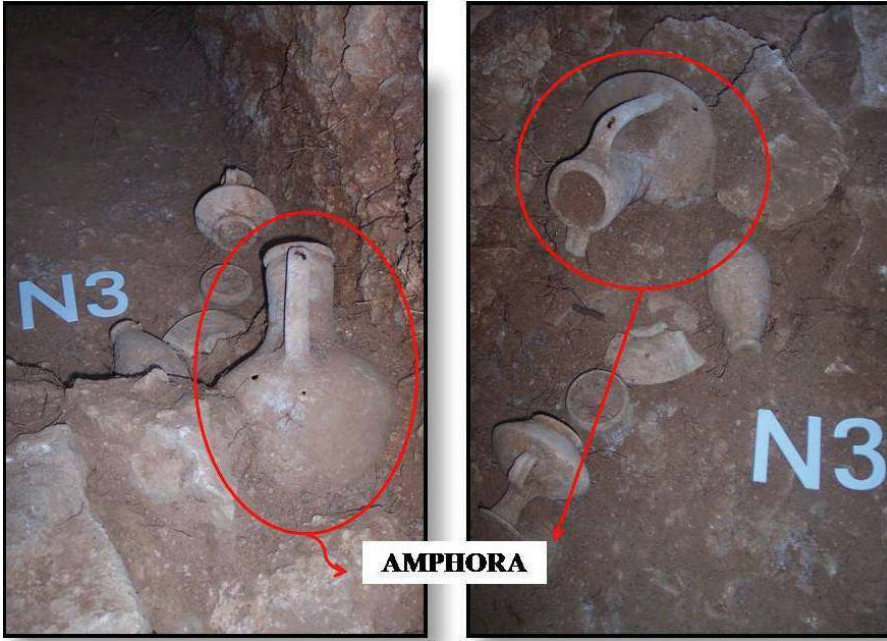
EKLER

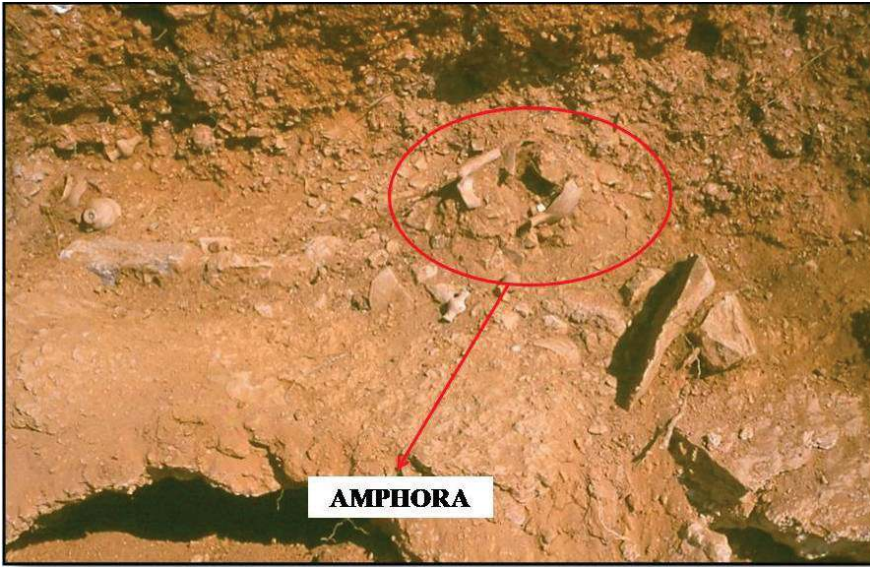
Ek 1

Ek 2

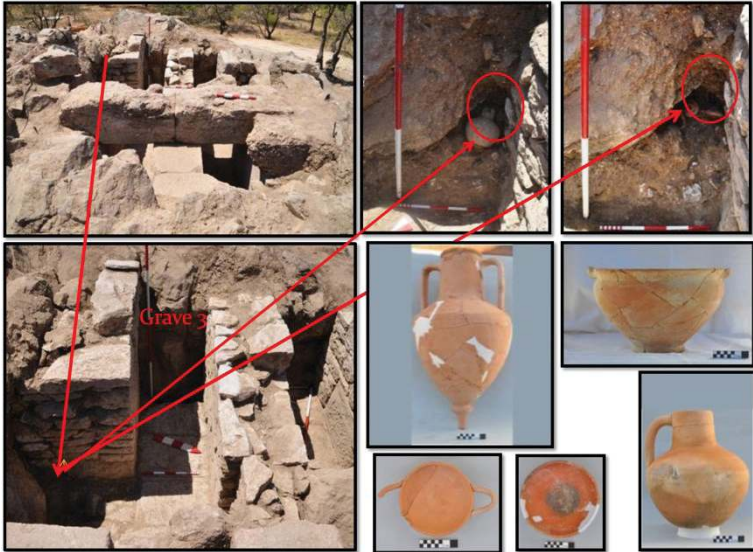
Ek 3

Ek 4

Ek 5

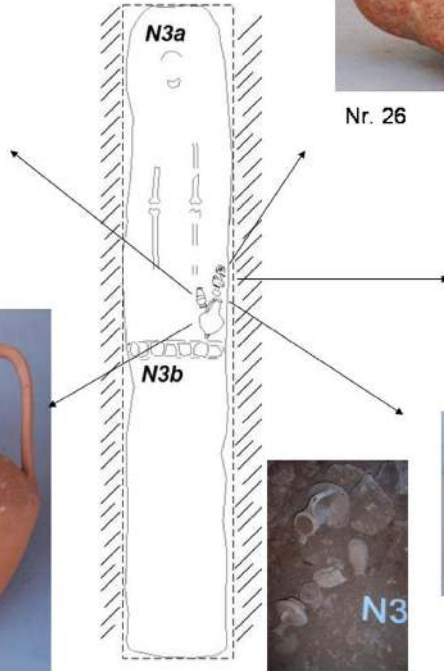
Ek 6

Nr. 14

Nr. 27

Nr. 26

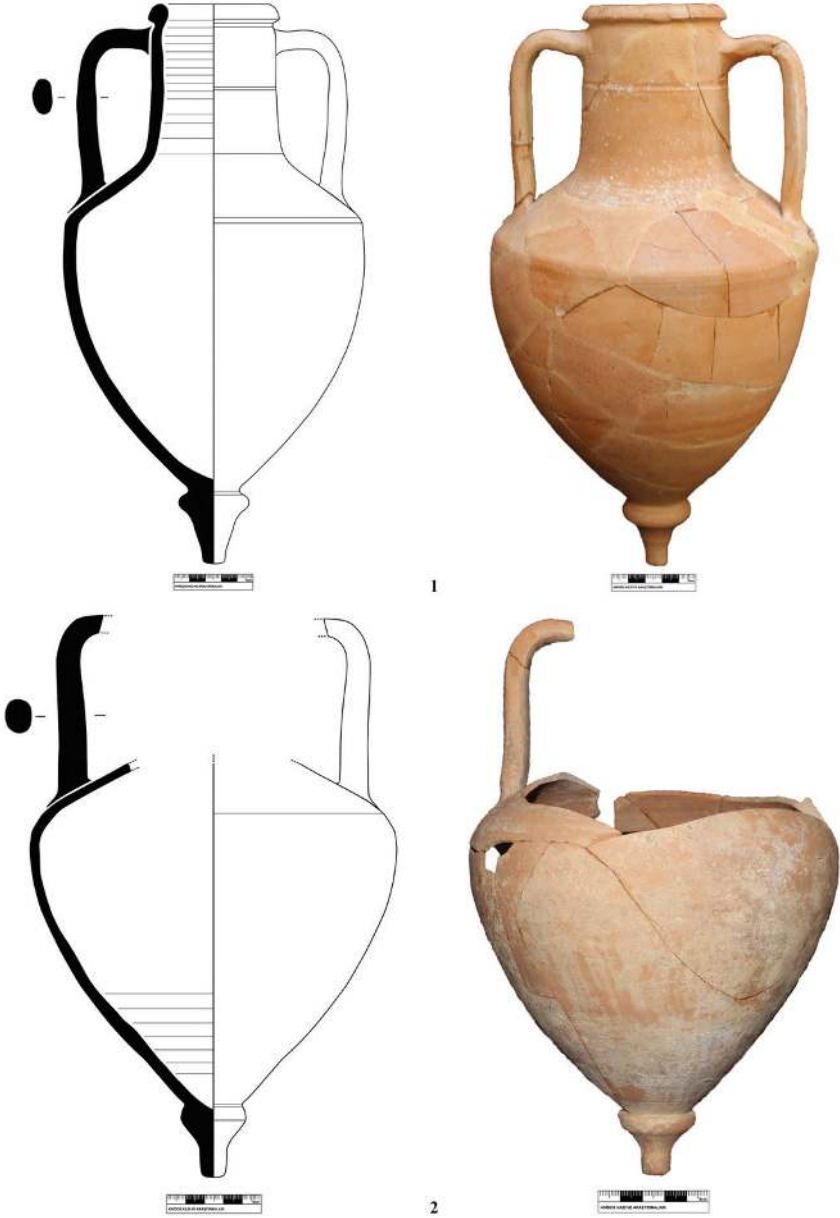
Nr. 15

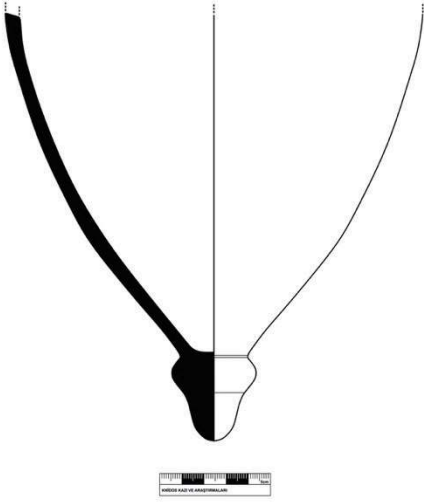
Nr. 3

**KNIDOS
NECROPOLIS
HELLENISTIC TOMB
N3**

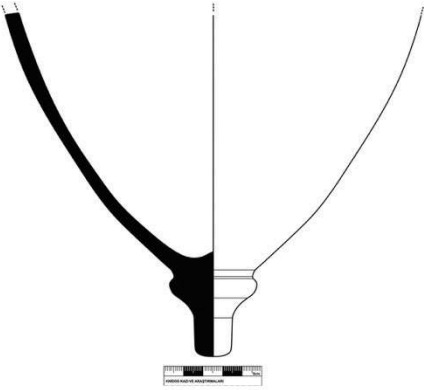
Ek 7

Ek 8

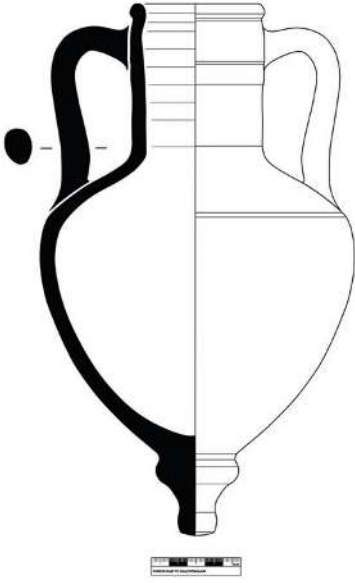

3

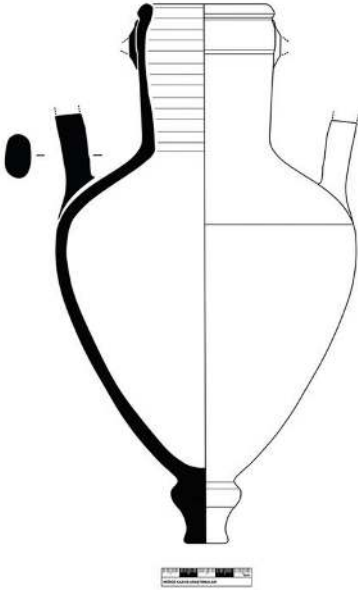

4

Ek 9

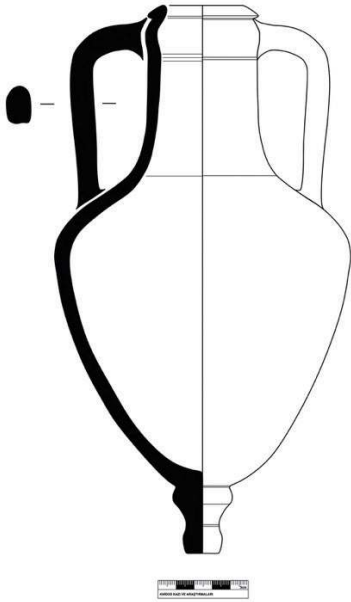
5

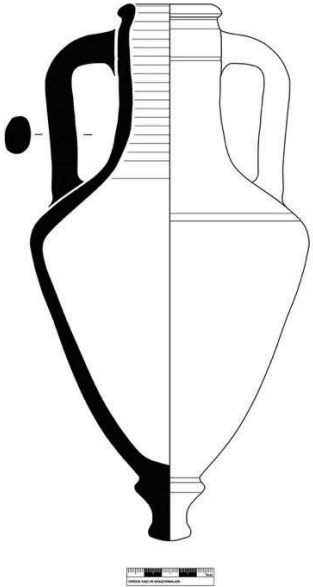
6

Ek 10

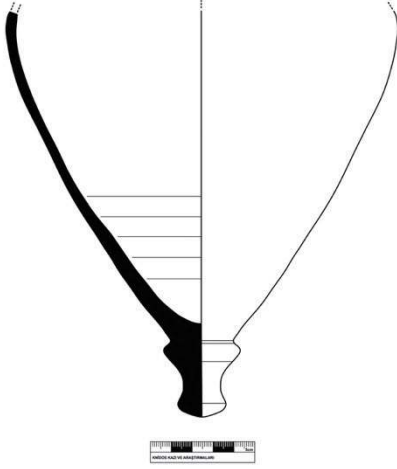

7

8

Ek 11

9

Ek 12

